

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนโครงการทุนพัฒนาอาชีพ
ด้านสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี
The Social Return on Investment Evaluation of the Career Development
Scholarship Project for Processed Agricultural Products in
Ubon Ratchathani Province

นภาพร หงษ์ภักดี¹ สืบพงศ์ หงษ์ภักดี² ดุสิต จักรศิลป์³ และ นภดล พัฒนะศิษุบอล⁴
Napaporn Hongpukdee,¹ Surbpong Hongpukdee,² Dusit Jaksil³
and Nopadon Pattanasitubon⁴

Article History

Receive: May 28, 2024

Revised: July 16, 2024

Accepted: December 16, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) โครงการทุนพัฒนาอาชีพด้านสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี วิธีการเก็บข้อมูลโดยการใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง วิธีการสุ่มโดยใช้ความสะดวก ในการกำหนดผู้ให้ข้อมูล ผู้เข้าร่วมและให้ข้อมูลคือเกษตรกรในชุมชนบริเวณพื้นที่รอบเขตบริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จำนวนทั้งหมด 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก กิ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลใช้การประเมินผลลัพธ์ทางสังคม ด้วยแบบการประเมินผลกระทบก่อนเริ่มดำเนินการและประเมินผลขณะดำเนินการ (Ex-Ante and Ongoing Evaluation) ผลการวิจัยพบว่าการคำนวณผลตอบแทนทางสังคมพบผลลัพธ์สุทธิ เท่ากับ 1.31 แสดงให้เห็นว่า การลงทุนของเงินทุก 1 บาท ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยสามารถสร้างผลตอบแทนให้กับผู้ประกอบการทั้งคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจเท่ากับ 1.31 บาท ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีประมาณได้อย่างคุ้มค่าสร้างประโยชน์ต่อสังคม ข้อเสนอแนะนโยบายเชิงหลักการ ควรนำแนวทางการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของบทความนี้ไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานอื่นๆที่จัดกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อประเมินความคุ้มค่าที่ได้จากการลงทุน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมโครงการนี้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพกระจายไปยังพื้นที่และชุมชนรอบๆ และสร้างศักยภาพให้ชุมชนมีความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปของคนในพื้นที่ได้

คำสำคัญ : การประเมิน ; ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ; ทุนพัฒนาอาชีพ ; สินค้าเกษตรแปรรูป ; จังหวัดอุบลราชธานี

^{1,2} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, Assistant Professor, Faculty of Management Sciences, Ubon Ratchathani University

^{3,4} อาจารย์ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, Lecturer, Faculty of Management Sciences, Ubon Ratchathani University

ABSTRACT

The purpose of this research was to evaluate the social returns on investment (SROI) of the career development scholarship project for processed agricultural products in Ubon Ratchathani province. Data was collected using observation and in-depth interviews with involved stakeholders, especially the entrepreneurs of processed agricultural products. The sample size was determined using the purposive sampling selection by convenience sampling random method. Participants and respondents were 80 farmers in communities around the area of Ubon Ratchathani University. consisted of a questionnaire and semi-structured in-depth interviews, as well as a focus group. The data analysis used social impact assessment using ex-ante and ongoing evaluation. The research results found that a net return of a calculation of the social returns was at 1.31, indicating that every 1 baht of investment in conducting the research was able to create returns for entrepreneurs with both social value and economic value at 1.31 baht. Therefore, this research used the research budget effectively and created benefits for society. Principled policy recommendations for the study included the implementation of social return assessment, which should be applied among other involved agencies that are conducting similar projects in order to assess the value of returns from investment. Furthermore, relevant agencies can use this project activity as a guideline for organizing activities to promote job creation in surrounding areas and communities. This can create potential for the local community to have the ability to be an entrepreneur of processed agricultural products.

Keywords : Evaluation ; Social Return on Investment ; Career Development Scholarship ; Processed Agricultural Products ; Ubon Ratchathani

บทนำ

ในการดำเนินธุรกิจผู้ประกอบการจำเป็นต้องสร้างผลกำไรควบคู่กับการรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความยั่งยืนในอนาคต จำเป็นต้องใช้เครื่องมือ Social Return on Investment (SROI) ร่วมด้วย เพื่อวัดผลลัพธ์ที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ผ่านข้อมูลทางการเงินและคุณค่าอื่นๆ ซึ่งส่งผลต่อผู้มีส่วนได้เสียกิจการและสังคมการใช้ SROI เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจได้ว่าการลงทุนมีผลตอบแทนทางสังคมอย่างไร ทำให้ทั้งผู้มีส่วนได้เสียกิจการและสาธารณชน ได้รับทราบผลลัพธ์ที่เกิดกับสังคม จากการจ่ายลงทุนที่เป็นรูปธรรมมากกว่าการเขียนรายงานเชิงพรรณนาที่ไม่มีตัวเลขทางการเงินยืนยันผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Setthasakko, 2020) SROI ให้ความสำคัญกับคุณค่ามากกว่าเงิน เป็นการเล่าเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการวัดผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยใช้มูลค่าทางการเงินเพื่อเป็นตัวแทน ทำให้สามารถคำนวณอัตราส่วนของผลประโยชน์ต่อต้นทุนได้ จึงเป็นวิธีการถ่ายทอดคุณค่าที่มีประโยชน์และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ดังนั้นการประเมินผลลัพธ์และผลตอบแทนทางสังคมจึงเป็นเครื่องมือการจัดการที่มุ่งหวังให้เกิดการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ร่วมดำเนินโครงการฯ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็รูปธรรมและความยั่งยืนต่อไป (Kaewpuang et al, 2023)

การส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรสอดคล้องตามประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580) ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน หัวข้อการเกษตรสร้างมูลค่า ประเทศไทยเป็นหนึ่งในด้านการผลิตและการค้าสินค้าเกษตรในเวทีโลก ด้วยพื้นฐานทางพืชเกษตรเขตร้อน และมีข้อได้เปรียบด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถพัฒนาต่อยอดโครงสร้างธุรกิจการเกษตรด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นเกษตรคุณภาพสูงและขับเคลื่อนการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพการผลิตทั้งเชิงปริมาณและมูลค่า และความหลากหลายของสินค้าเกษตร เพื่อรักษาเกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น ปัจจุบันพบว่าการแปรรูปสินค้าเกษตรโดยเฉพาะประเภทผลไม้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องราคาและการเก็บรักษาที่สามารถ

เก็บรักษาได้นานกว่าผลไม้สด และด้วยเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาทำให้ถูกนำมาใช้ในการแปรรูปสินค้าเกษตร จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ผู้บริโภคเองให้ความสนใจ อย่างไรก็ตามหากมีการส่งเสริมเพื่อทำสินค้าเกษตรแปรรูปย่อมเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคเลือกสินค้าที่มีประโยชน์ได้หลากหลายมากขึ้น (Runghthiwakornkit, 2022)

จากการสำรวจประชากรแรงงานในจังหวัดอุบลราชธานีปี 2565 พบว่าจำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปมี 1,239,801 คน ในจำนวนนี้เป็นแรงงาน 858,824 คน แบ่งเป็นแรงงานในระบบ 159,703 คน และแรงงานนอกระบบ 699,121 คน ซึ่งแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ทำงานด้านการเกษตรและประมงจำนวน 495,176 คน กลุ่มเป้าหมายของโครงการนี้คือพื้นที่รอบมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีใน 4 ตำบล ได้แก่ เมืองศรีโค, ขามใหญ่, โพธิ์ใหญ่, และข้าวขวาง รวมประชากร 31,418 คน โดยพื้นที่เกษตรกรรมครอบคลุมร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรมร้อยละ 80 และประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง จากข้อมูลพบว่ามีแรงงานนอกระบบและผู้ว่างงาน 168 คนหรือร้อยละ 860 คน

จากการศึกษาบริบทของชุมชนในพื้นที่รอบเขตบริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ทั้ง 4 ตำบลดังที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ ตำบลข้าวขวาง ตำบลเมืองศรีโค ตำบลโพธิ์ใหญ่ และตำบลคูเมือง พบว่า ชุมชนมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร แต่มีรายได้น้อยและขาดความเข้มแข็งในด้านการผลิต การขาย และการตลาด ดังนั้น เพื่อให้เกษตรกรในชุมชนทั้ง 4 ตำบล ดังกล่าวมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง มีรายได้เพิ่มและมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปแก้ปัญหาด้วยการจัดการกิจกรรมการอนุรักษ์ การอบรมฝึกทักษะ การเพิ่มพูนความรู้ และปฏิบัติการการขาย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ประกอบกับเกษตรกรในชุมชนมีความรู้เดิมเกี่ยวกับการเกษตรและมีเวลาว่างหลังจากการทำไร่ ทำนา การแปรรูปสินค้าเกษตรจึงเป็นการยกระดับศักยภาพของเกษตรกรในชุมชนพื้นที่รอบเขตบริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตรแปรรูปในการดำเนินโครงการฯ สามารถแสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อแสดงให้เห็นว่าการลงทุนในการดำเนินงานโครงการฯ ดังกล่าวสร้างผลลัพธ์อันเป็นคุณค่าหรือผลกระทบทางสังคมเชิงบวกได้อย่างแท้จริงและได้สร้างประโยชน์แก่สังคมที่คุ้มค่า รวมถึงการใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินเป็นแนวทางในการตัดสินใจดำเนินโครงการฯและการพัฒนางานวิจัย งานบริการวิชาการ ในลักษณะอื่นๆ แก่สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน โครงการทุนพัฒนาอาชีพด้านสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี กิจกรรมการยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป ในพื้นที่รอบเขตบริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยนี้ได้ใช้ 5 แนวคิด ประกอบด้วย 1) การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน เพื่อสามารถวัดผลประโยชน์ของโครงการ ที่มีคุณค่าต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 2) แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง เพื่อแสดงความเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้ไปสู่กระบวนการ นำไปสู่ผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้รับประโยชน์ 3) แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร โดยการแปรรูปและการปรับปรุงกระบวนการผลิต ทำให้สินค้ามีคุณภาพและมูลค่ามากขึ้น 4) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นกระบวนการที่ทำให้ความต้องการและคุณค่าของสาธารณชนได้ถูกรับรู้รวมไว้ในกระบวนการดำเนินงาน และ 5) แนวคิดการออกแบบโมเดลธุรกิจเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป จะทำให้เข้าใจภาพรวมของธุรกิจและนำภาพที่เข้าใจไปใช้ในการปรับกลยุทธ์องค์กรให้เติบโตก้าวกระโดดและทำกำไรเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมี รายละเอียดแต่ละแนวคิดเป็นดังนี้

แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment : SROI)

แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment : SROI) เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากการวิเคราะห์ต้นทุนและประโยชน์ของโครงการ ซึ่งเป็นวิธีวิเคราะห์เพื่อจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ หลักการ SROI จะพิจารณาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเข้าสู่ระบบการประเมิน มีขอบเขตในการพิจารณาทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งด้านบวกและด้านลบในทุกมิติ รวมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมที่จะส่งผลกระทบต่อตัดสินใจ และพิจารณามูลค่าทางการเงินที่เกิดขึ้นจริงและการประมาณมูลค่าของปัจจัยที่เป็นนามธรรม (Social Value Thailand, 2020) SROI เป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากการดำเนินโครงการ และเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้ระหว่างผู้ดำเนินโครงการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการติดตามตรวจสอบร่วมกันเกี่ยวกับ

ผลการดำเนินการที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนหลังจากการดำเนินโครงการในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม หรือด้านสิ่งแวดล้อม SROI เป็นแนวทางที่โปร่งใสและอนุรักษ์นิยมในการวัดผลกระทบทางสังคม ซึ่งรวมถึงผลลัพธ์ที่เป็นสาระสำคัญเท่านั้น กล่าวคือ ผลลัพธ์ที่หากแยกออกจะส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียเป็นหลักการพื้นฐานของแนวทาง SROI ซึ่งช่วยให้สามารถวัดผลลัพธ์ที่สำคัญต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแทรกแซง (Davies et al., 2019)

รูปแบบการประเมิน SROI จำแนกตามระยะความสำเร็จของโครงการวิจัย ได้แก่ (1) การประเมินผลกระทบก่อนดำเนินโครงการ (Ex-Ante Evaluation) คือ ประเมินเพื่อตัดสินว่าควรจะทำกิจกรรมหรือไม่ ครอบงำมติโครงการหรือไม่ เป็นการประเมินจากการคาดการณ์ของผลลัพธ์อนาคต (2) การประเมินผลกระทบระหว่างดำเนินโครงการ (On-going Evaluation) ประเมินเพื่อพิจารณาว่าผลลัพธ์ระหว่างดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ควรหยุด หรือไปต่อ หรือปรับแผนกิจกรรม และ (3) การประเมินผลกระทบหลังการดำเนินโครงการ (Ex-post Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาผลลัพธ์หลังสิ้นสุดกิจกรรม ว่าสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร (Pongwiritthon et al., 2023)

ขั้นตอนวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้ (National Innovation Agency, 2020) (1) วางขอบเขตของการศึกษา กำหนดขอบเขต ทำความเข้าใจกระบวนการและเป้าหมายของการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมของโครงการ (2) ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสร้างแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping) ระบุผู้มีส่วนได้เสีย โดยกำหนดขอบเขตชัดเจนในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือใคร โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและดึงให้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ระบุกิจกรรม ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ เข้าใจสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้เสีย การเข้าใจสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้อย่างไรประเมินจากหลักฐานที่รวบรวมได้ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านบวกและลบ ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้นตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง โดยสรุปความเชื่อมโยงจากกิจกรรมนำไปสู่ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ (3) เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับผลลัพธ์ เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ รายงานผลวิจัยและการสำรวจข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก และใส่มูลค่าที่เป็นตัวเลขทางการเงินหรือสร้างค่าแทนทางการเงิน (Financial Proxy) เพื่อให้ผลลัพธ์ทางสังคมสามารถวัดค่าเป็นตัวเลขทางการเงินได้ (4) การปรับมูลค่าของผลลัพธ์ ได้แก่ ปัจจัยสนับสนุน (Attribution) คือ การยอมรับว่าองค์กรอื่นอาจมีส่วนสร้างผลลัพธ์ที่คล้ายคลึงกันได้ หรือองค์กรที่ได้รับการประเมินไม่ได้ทำงานในประเด็นสังคมนั้นๆ เพียงองค์กรเดียว อัตราสูญเปล่า (Deadweight) การยอมรับว่าผลลัพธ์บางส่วนอาจเกิดขึ้นเองได้ต่อให้ไม่มีองค์กรไหนทำงานได้ อัตราทดแทน (Displacement) คือ การยอมรับว่าผลลัพธ์บางส่วนอาจไม่ใช่ส่วนเพิ่มแต่เป็นการทดแทนผลลัพธ์ที่อื่น การถดถอยของผลลัพธ์ (Drop-off) ในกรณีที่ประมาณการผลลัพธ์ทางสังคมในอนาคตต่อช่วงเวลา มากกว่า 1 ปี โดยที่องค์กรจะไม่มีการลงทุนเพิ่มเติมระหว่างช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้ต้องหลีกเลี่ยงการกล่าวอ้างเกินจริงในตัวเลขผลกระทบหรือผลลัพธ์ที่มีต่อผู้มีส่วนได้เสีย อ้างอิงเฉพาะคุณค่าที่องค์กรรับผิดชอบในการสร้างขึ้น (5) คำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ตัวเลขออกมาเป็นมูลค่าทางการเงินที่เป็นมูลค่าปัจจุบัน (Net Present Value: NPV) และวิเคราะห์ความเคลื่อนไหว (Sensitivity Analysis) ในบางกรณีอาจจะคำนวณในรูปแบบของระยะเวลาคืนทุน (Payback Period) ทั้งนี้ SROI คำนวณได้จาก มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนทั้งหมด (Total Present Value) หารด้วยมูลค่าของเงินที่ลงทุน (Investment Value) หากพบว่า SROI มีค่ามากกว่า 1 หมายถึง มีมูลค่าทางสังคมเพิ่มขึ้นคุ้มค่าแก่การดำเนินกิจกรรม ถ้า SROI มีค่าเท่ากับ 1 หมายถึง ผลการดำเนินกิจกรรมไม่สร้างผลประโยชน์หรือผลตอบแทน และถ้า SROI มีค่าน้อยกว่า 1 หมายถึง ผลการดำเนินกิจกรรมไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทน และขั้นตอนสุดท้าย (6) สรุปผลการวิเคราะห์ SROI จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Kongmanee et al., 2018)

แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงคือ การคิดเชิงตรรกะ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย กระบวนการ และผลลัพธ์ เพื่อบรรลุเป้าหมายและสร้างการเปลี่ยนแปลง โมเดลเชิงตรรกะยังถูกเปรียบเทียบกับเป็นแผนที่เชิงกลยุทธ์ในการทำงานองค์กร ที่แสดงความเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้ไปสู่กระบวนการ นำไปสู่ผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้รับประโยชน์ และเป้าหมายขององค์กรหรือโครงการ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กิจกรรม (Activities) ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) และผลกระทบ (Impacts) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการประเมินผลกระทบและการวางแผนการปฏิบัติ เพื่อบรรลุผลลัพธ์ที่เป้าหมายและสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งใจไว้ การใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การประเมินการกระทำอย่างเป็นระบบและมุ่งเน้นสิ่งที่สำคัญสำหรับองค์กรและสังคม ซึ่งมีประโยชน์ในการประเมินผลกระทบและการวางแผนนโยบาย (Srakawee, 2021) นอกจากนี้ Rogers (2014) อธิบายทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเป็นแนวคิดกระบวนการที่แสดงในรูปของแผนภาพ กรอบของผลลัพธ์ ปัจจัยแทรกแซงแต่ละตัวจะเป็นผลลัพธ์

ในกรอบเชิงสาเหตุ (Causal Framework) และเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาที่ใช้อธิบายผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ ด้วยการอธิบายชนิดของปัจจัยแทรกแซง (Interventions) มุ่งเน้นความเชื่อมโยงของห่วงโซ่ผลลัพธ์จากกิจกรรม (Activities) ผลผลิต (Outputs) นำมาสู่ผลลัพธ์ (Outcomes) และเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาที่ใช้อธิบายผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ โดยมุ่งเน้นความเชื่อมโยงของห่วงโซ่ผลลัพธ์ และมีประโยชน์ในการวางแผนและประเมินงานเชิงนโยบายให้เห็นผลลัพธ์ขั้นกลางและสาเหตุ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้จากการประเมินผลกระทบในโครงการ และนำไปใช้กับโครงการอื่นในอนาคตได้

แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร

การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรเกิดจากการแปรสภาพผลิตผลทางการเกษตรให้เป็นสินค้าที่มีความคุ้มค่าและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างเหมาะสม โดยการแปรรูปและการปรับปรุงกระบวนการผลิต ทำให้สินค้ามีคุณภาพและมูลค่ามากขึ้น ซึ่งการแปรรูปนั้นสามารถทำได้ในหลายรูปแบบ การสร้างมูลค่าเพิ่มยังมีปัจจัยหลายอย่าง เช่น การจัดการด้านโลจิสติกส์เพื่อลดต้นทุน การรณรงค์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าและความสวยงาม ตัวอย่าง การส่งเสริมวิสาหกิจเกษตรฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Department of Agricultural Extension, 2023) ด้วยการส่งเสริมกิจการของชุมชนในการพัฒนาสินค้าจากฐานชีวภาพที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นที่สอดคล้องกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG และพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ การผลิต การตลาด ให้เหมาะสมตามศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน โดยร่วมกับหน่วยงานวิจัยและสถาบันการศึกษาในการพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับชุมชน มี 6 วิสาหกิจชุมชนเป็นต้นแบบ ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนเลิศสุขสม กรุงเทพมหานคร นำเคยหอมในชุมชนมาพัฒนาเป็นกระดาษสาใบเตย แล้วนำไปผลิตเป็นดอกไม้จันทร์และพวงหรีด 2) วิสาหกิจชุมชนเกษตรชนบทบ้านหัวสระ จังหวัดราชบุรี นำมะนาวน้ำผึ้งมาพัฒนาเป็นเยลลี่มะนาวน้ำผึ้ง 3) วิสาหกิจชุมชนคลองน้ำเค็มทันใจ จังหวัดจันทบุรี นำมังคุดมาพัฒนาเป็นแปงฝุ่นแก้คันจากสารสกัดเปลือกมังคุด 4) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรคนปงยั้งมา จังหวัดเชียงใหม่ นำน้ำมันงาดิบมาพัฒนาเป็นน้ำมันงาสกัดเย็น 5) วิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านนาเวียง จังหวัดยโสธร นำถั่วลิสงมาพัฒนาเป็นถั่วลิสงเคลือบน้ำผึ้ง และ 6) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนาและแปรรูปการเกษตรหาดบ้านเป็ด จังหวัดนครศรีธรรมราช นำมะพร้าวมาพัฒนาเป็นสครับมะพร้าวสมุนไพรและเจอร์รี่เจลน้ำมันมะพร้าว นอกจากนี้ในงานวิจัยของ Thonglim (2022) พบว่าวิสาหกิจชุมชนบ้านคลองน้ำเค็มดำเนินธุรกิจแปรรูปมังคุด มีจุดแข็งด้านการเข้าถึงวัตถุดิบ มีจุดอ่อนด้านแรงงานและเงินทุน การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนยังขาดการวางแผนและระบบการทำงานที่ชัดเจน และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้า จากการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค พบว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อระดับการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรแปรรูปมากที่สุด แนวทางที่สำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจประสบความสำเร็จในระดับที่สูงขึ้นคือกรอบแนวคิดของผู้ดำเนินการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของธุรกิจ

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation Role)

การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ทำให้ความต้องการและคุณค่าของสาธารณชนได้ถูกบรรจุรวมไว้ในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐและองค์กรการค้า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้ได้มาซึ่งการตัดสินใจที่ดีขึ้นที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่ง Creighton (2005) ได้นิยามการมีส่วนร่วมว่าประกอบไปด้วย 1) การประยุกต์ใช้กับการตัดสินใจเพื่อการบริหาร 2) การก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่มีหน้าที่ตัดสินใจและผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วม 3) การเกิดขึ้นอย่างมีขั้นมีตอน และ 4) การก่อให้เกิดผลกระทบต่อการตัดสินใจใดๆที่จะเกิดขึ้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีลำดับตั้งแต่ การการแจ้งต่อสาธารณะ การรับฟังสาธารณชน การเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลง ทั้งนี้ผลจากที่ชุมชนได้มีส่วนร่วม โดยร่วมมือร่วมใจกันในการคิดการวางแผนและแนวทางในการพัฒนาขึ้น จะนำไปสู่การยกระดับด้านชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ดีขึ้น ทำให้เป็นที่รู้จักของคนภายนอก สร้างรายได้ให้คนในพื้นที่และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อไป (Aiphong, 2022)

แนวคิดการออกแบบโมเดลธุรกิจเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ

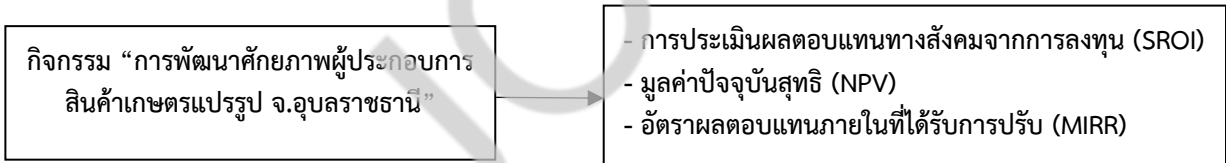
แนวคิดการออกแบบโมเดลธุรกิจของ Osterwalder & Pigneur (2010) ช่วยให้นักธุรกิจที่มีประสบการณ์หรือเพิ่งเริ่มต้นสามารถเข้าใจโครงสร้างของธุรกิจได้อย่างละเอียดเพียงแผนเดียว ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาสามารถปรับกลยุทธ์องค์กรให้เติบโตและเพิ่มกำไรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยโมเดลธุรกิจ 9 ช่อง โมเดลนี้ช่วยให้ธุรกิจสามารถวางแผนกลยุทธ์และการตลาดได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น และสามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงทีเพื่อตอบสนองต่อเปลี่ยนแปลงในตลาดและเพิ่มประสิทธิภาพของธุรกิจให้มากขึ้น ดังนั้น การใช้โมเดลธุรกิจจะช่วยให้ธุรกิจ

เข้าใจปัญหาและโอกาสได้ดียิ่งขึ้น และหาทางป้องกันแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งเพิ่มกระแสรายได้ให้มากขึ้น และลดต้นทุนให้เหมาะสมสำหรับธุรกิจ และในงานของ Raisni (2020) ระบุว่า ทุกธุรกิจสามารถพัฒนากลยุทธ์ใหม่เพื่อรับมือกับการแข่งขันในปัจจุบันและอนาคตกับธุรกิจคู่แข่งได้ หลังจากทำ Business Model Canvas (BMC) นักวิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ SWOT เพื่อระบุปัจจัยที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลง BMC ผลการวิเคราะห์ BMC แสดงให้เห็นว่า XYZ Institute ต้องการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาดเพื่อเชื่อมโยงกับโรงเรียนและวิชาชีพอย่างเต็มที่ หรือในงานวิจัยของ Aphibunyopas & Klamsaengsai (2020) ใช้เครื่องมือนี้ในการวิเคราะห์และจัดทำรูปแบบธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาธุรกิจ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า โมเดลธุรกิจเป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมจากนักวิจัย นำมาใช้ในการศึกษา วิเคราะห์ หรือพัฒนาแผนธุรกิจ และในงานวิจัยสมัยใหม่ ได้นำเอา BMC มาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาแผนธุรกิจ หรือนำมาใช้เพื่อการปรับปรุงธุรกิจ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนโครงการทุนพัฒนาอาชีพด้านสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการประเมินจากกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการอนุรักษ์: เป็นการกำหนดสินค้าเกษตรแปรรูปของ 4 ตำบล 2) กิจกรรมการอบรม: การพัฒนาทักษะด้านการผลิต การออกแบบบรรจุภัณฑ์ เป็นกระบวนการซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญหลากหลาย ในการตั้งโจทย์นำเสนอแนวคิด และพัฒนารายละเอียดต่างๆ ของผลิตภัณฑ์จนสำเร็จเป็นสินค้าที่พร้อมทำการผลิต 3) การเพิ่มพูนความรู้: การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการ การเป็นผู้ประกอบการ การคำนวณต้นทุนการผลิต การส่งเสริมการขาย และการขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า โดยเรียนรู้และการทำการขายสินค้าจริงในแพลตฟอร์มตลาดออนไลน์ Shopee Tiktok ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มการขายที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน และ 4) การปฏิบัติการขาย เพื่อสร้างการรับรู้แก่คนในสังคมเกี่ยวกับการยกระดับศักยภาพของผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป ใน 4 ตำบล ซึ่งเป็นพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในมิติมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น (รายได้เพิ่มขึ้น) และคุณค่าของอาชีพเกษตรกรที่ได้รับการอนุรักษ์สืบสานและต่อยอดการนำไปใช้ในวงกว้างโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีต่อไป จากการดำเนินกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรม นำไปสู่การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ซึ่งมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน โครงการทุนพัฒนาอาชีพด้านสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่ในการดำเนินงานวิจัย ประกอบไปด้วย 4 ตำบล ได้แก่ ต.คำขวาง ต.เมืองศรีโค ต.โพธิ์ใหญ่ และ ต.คูเมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่รอบเขตบริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นชุมชนที่ทำการเกษตร มีฐานความรู้และมีศักยภาพด้านทุนมนุษย์ ทุนสถาบันและทุนภูมิปัญญาแต่ยังขาดการพัฒนาสินค้าเกษตรแปรรูปของชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่รอบเขตบริการของ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประกอบอาชีพด้านการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ได้แก่ ปลุกข้าว ทำสวนผัก ในพื้นที่ตำบลคำขวาง ตำบลเมืองศรีโค ตำบลคูเมือง และตำบลโพธิ์ใหญ่ ซึ่งเป็นพื้นที่รอบเขตบริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่รอบเขตบริการของ ม.อุบลราชธานี ที่มีฐานความรู้และมีศักยภาพด้านทุนมนุษย์ แต่ยังขาดการยกระดับการพัฒนาสินค้าเกษตรแปรรูป การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ใช้วิธีการสุ่มโดยใช้ความสะดวก โดยเป็นผู้ที่มีความสนใจและสมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ

โดยผ่านการประเมินศักยภาพในการเข้าร่วมโครงการฯ ได้แก่ ต.คำขวาง จำนวน 18 คน ต.เมืองศรีโค จำนวน 22 คน ต.โพธิ์ใหญ่ จำนวน 23 คน และ ต.คูเมือง จำนวน 17 คน รวมทั้งสิ้น 80 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Stakeholders) ในงานวิจัยนี้ ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเพื่อการประเมินผลตอบแทนทางสังคม ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2566 - 1 สิงหาคม 2567

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) ในการประเมินโครงการฯ โดยคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เป็นเครื่องมือในการดำเนินโครงการหรือข้อคำถามที่ใช้วัดตัวแปรและเนื้อหาต่างๆในแบบสอบถาม ครอบคลุมแนวคิดต่างๆ ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ตรงประเด็นและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในการวัดตัวแปรคณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม เพื่อกำหนดหัวข้อหรือประเด็นไว้กว้างๆ ล่วงหน้า ผ่านการตรวจหาคุณภาพของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ข้อคำถามในการดำเนินกิจกรรมผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม ผลประโยชน์ที่ได้รับและสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ได้แก่ รายได้ อาชีพและเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น ตามหลักการที่สำคัญของการประเมินผลตอบแทนทางสังคมที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการให้ข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ SROI (Setthasakko, 2020) ซึ่งการประเมิน SROI มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น ต้องใช้ทักษะการประเมินผลตอบแทนทางสังคม การเงินและการบัญชีขั้นพื้นฐานในการจัดทำ การประเมินผลตอบแทนทางสังคม การสร้างตัวแทนทางการเงินเพื่อนำมาแปลงค่า การหามูลค่าปัจจุบันการกำหนดอัตราผลตอบแทน การกำหนดค่าของทุน และผลลัพธ์ต่อองค์การสร้างความสมมติฐานซึ่งอาศัยความระมัดระวังค่อนข้างมาก ด้วยการพยายามลดความเสี่ยงจากการวิจัยให้เหลือน้อยที่สุด (Minimize Risk) เพื่อไม่ให้รอดอ้างเกินจริง (Over-Claim) ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลขได้กำหนดอัตราคิดลดร้อยละ 3.50 ซึ่งได้จากการประเมินจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ รายไตรมาส 2566 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022)

2. ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับการรวบรวมประเด็นเกี่ยวกับทรัพยากรในพื้นที่ การวิเคราะห์ศักยภาพและความต้องการพัฒนาอาชีพในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การหาแนวทางในการยกระดับศักยภาพของผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป และการปรับปรุงมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม โดยระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานวิจัย 3) ใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป โดยจะเป็นการร่วมสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูป เพื่อนำไปสู่การสร้างอาชีพใหม่ การต่อยอดทางธุรกิจ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ การสร้างรายได้ การออกแบบและการตลาด เทคนิคการขาย และการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ โดยการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ จากองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ไม่ว่าจะเป็นด้านเกษตรศาสตร์ บริหารศาสตร์ การออกแบบและการตลาด เป็นต้น

ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย คณะผู้วิจัยออกแบบและพัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการออกแบบตามวัตถุประสงค์การวิจัยแล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้อง พิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถามว่ามีความเกี่ยวข้องกันและครอบคลุมเนื้อหาในงานวิจัยหรือไม่ จากนั้นนำมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยเกณฑ์ในการยอมรับคือ IOC มากกว่า 0.5 ขึ้นไป มีค่า IOC เฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.96 จากนั้นจะปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะเพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ในการรวบรวมข้อมูลภาคสนามให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้กำหนดระยะเวลา 1 ปี ในการเก็บข้อมูลเพื่อการประเมินผลตอบแทนทางสังคม ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2566 - 1 สิงหาคม 2567 ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสารร่วมกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และรวบรวมข้อมูลโดยใช้การแจกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง รวมถึงการอภิปรายกลุ่มย่อย นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลการศึกษา และนำเสนอผลการศึกษา ในการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการประเมินมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการประเมินโครงการตามรูปแบบประเมินที่ได้พัฒนาขึ้น 2) การสนทนา โดยการจัดให้มีการสนทนาเป็นกลุ่มๆ ตามกลุ่มของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยที่ร่วมเป็นกลุ่ม

มีผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนา เกี่ยวกับการตั้งประเด็น การสนทนา และมีผู้ช่วยนักวิจัยเป็นผู้บันทึกการสนทนาพร้อมทั้งตั้งประเด็นการสนทนาเสริม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในลักษณะการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่เกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจ ผลลัพธ์ด้านสังคม 3) การวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมจากการดำเนินโครงการฯ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลเป็นแผนที่ผลลัพธ์ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ กิจกรรม ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินโครงการฯ และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในโครงการฯ โดยการคำนวณหาอัตราส่วนผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนเพื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าการลงทุนในงบประมาณโครงการฯ ทุก 1 บาท ที่ใช้ไป ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหาว่าครอบคลุมทุกวัตถุประสงค์หรือไม่ก่อนนำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยนำข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมมาตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ประเด็นการศึกษา สังเคราะห์เพื่อให้ได้ภาพรวมภายใต้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของการดำเนินโครงการแบบองค์รวม สรุปผลการศึกษาและนำเสนอโดยการพรรณนาความ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ผลข้อมูลของการศึกษาแต่ละระยะตามแผนการดำเนินการวิจัยด้วยการจัดทำกรอบการวิเคราะห์ (Framework Analysis) ร่วมกับแนวคิดของการวิจัยที่เป็นประเด็นของการศึกษาและการวิเคราะห์ผลการศึกษา

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนโครงการพัฒนาอาชีพด้านสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป เป็นต้น

1. กำหนดขอบเขตการประเมิน SROI การศึกษานี้กำหนดรอบระยะเวลา 1 ปี ในการเก็บข้อมูลเพื่อการประเมินผลตอบแทนทางสังคม ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2566 – 1 สิงหาคม 2567 จากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลพื้นฐาน (Base Line) รายงานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และทำความเข้าใจกระบวนการและเป้าหมายของการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมของโครงการฯ จัดทำร่างเพื่อตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งใจให้เกิด (Intended Change) และการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิด (Unintended Change) โดยตรวจสอบข้อมูลร่วมกับนักวิจัยที่รับผิดชอบกิจกรรมต่างๆ ภายใต้โครงการวิจัยโดยดำเนินการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมบางส่วน และไม่ประเมินผลลัพธ์ทางสังคมสำหรับกิจกรรมที่ดำเนินการในลักษณะที่จัดขึ้นเพียงครั้งเดียว (Event) ตลอดจนถึงพื้นที่ร่วมกับนักวิจัยในโครงการฯ เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารต่างๆ ภายในโครงการและผู้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ เป็นต้น สามารถแสดง Logic Model ของกิจกรรมการพัฒนาผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดง The Logic Model กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป

Topic	The Logic Model and Theory of Change (Ex-Ante and Ongoing Evaluation)
Research Project	พัฒนาผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี
Objective	เพื่อยกระดับและการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านเกษตรแปรรูปให้กับเกษตรกรในพื้นที่รอบเขตมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ขอบเขตการศึกษา	การประเมินผลลัพธ์ทางสังคมกิจกรรมพัฒนาผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป ในครั้งนี้เป็นแบบการประเมินแบบ Ex-Ante and Ongoing Evaluation
Intended change	ถ้าให้ความรู้และส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปให้กับเกษตรกรแล้ว จะเป็นการยกระดับศักยภาพของเกษตรกรในชุมชนพื้นที่รอบเขตบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ส่งเสริมการอนุรักษ์วิถีชุมชนสินค้าเกษตรแปรรูป และกระตุ้นให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรต่อไป

ตารางที่ 1 (ต่อ)

Topic	The Logic Model and Theory of Change (Ex-Ante and Ongoing Evaluation)	
Activities	กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ 1. การอนุรักษ์: การกำหนดสินค้าเกษตรแปรรูปในชุมชน 2. การอบรม: การพัฒนาทักษะด้านการผลิต 3. การเพิ่มพูนความรู้: การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการ การเป็นผู้ประกอบการ การคำนวณต้นทุนการผลิต การส่งเสริมการขาย และการขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า 4. ปฏิบัติการการขาย	
Inputs	งบประมาณ , นักวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	
Outputs	1. ได้สินค้าเกษตรแปรรูป จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ 2. มีผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป 4 กลุ่ม	
Expected Outcomes	1. คุณภาพชีวิต (ด้านรายได้) ดีขึ้น 2. เกิดความภาคภูมิใจ 3. การพัฒนาและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตร 4. การพัฒนาผู้ประกอบการด้านการเกษตร การบริหารจัดการ การเป็นผู้ประกอบการ การส่งเสริมการขาย และการขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า 5. การกระจายรายได้ในธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป 6. ส่งเสริมการอนุรักษ์วิถีชุมชนสินค้าเกษตรแปรรูป กระตุ้นให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรต่อไป	
Time	ระยะเวลาในการวิเคราะห์ 1 ปี	
	Key Assumptions:	A Short Narrative:
	1. ถ้าเข้าสู่กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาทำให้เกิดการแปรรูปสินค้าเกษตร เกษตรกรจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น 2. ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความร่วมมือ 3. ชุมชนในพื้นที่รอบเขตบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีความสนใจและร่วมมือกันผลิตเป็นอย่างดี	กระบวนการดำเนินการ นักวิจัยโครงการใช้ 1. แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) 2. แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง 3. แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร 4. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน 5. แนวคิดการออกแบบโมเดลธุรกิจเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป

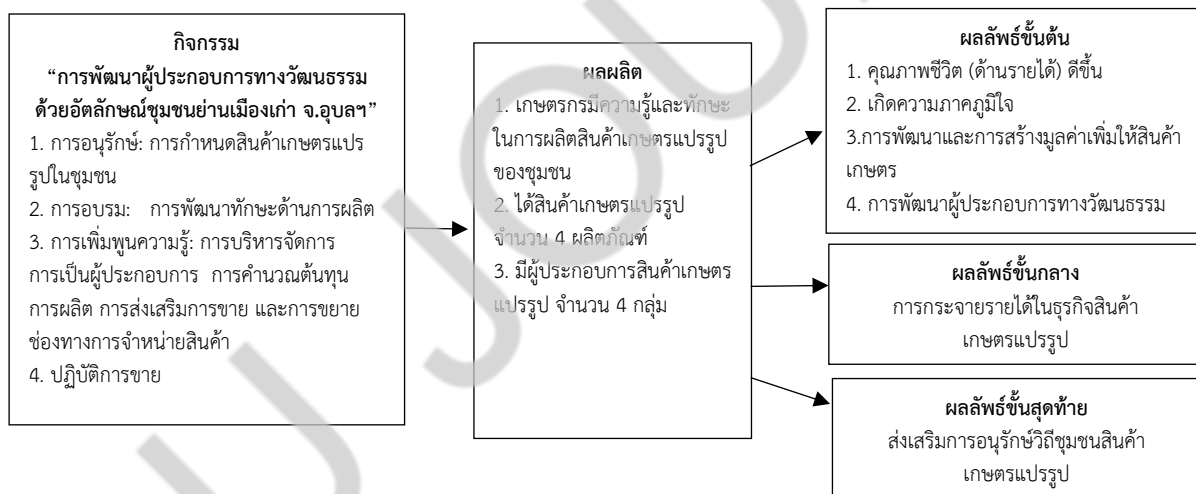
จากตารางที่ 1 พบว่า เป็นการแสดง Logic Model ของกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านสินค้าเกษตรแปรรูปให้กับเกษตรกรในพื้นที่รอบเขตมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นการประเมินแบบ Ex-Ante and Ongoing Evaluation มีกรอบระยะเวลาระยะเวลาในการวิเคราะห์ 1 ปี มีข้อสมมติสำคัญคือ 1) ถ้าเข้าสู่กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาทำให้เกิดการแปรรูปสินค้าเกษตร เกษตรกรจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น 2) ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความร่วมมือ และ 3) ชุมชนในพื้นที่รอบเขตบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีความสนใจและร่วมมือกันผลิตเป็นอย่างดี กระบวนการดำเนินการ นักวิจัยโครงการใช้ 1) แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) 2) แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง 3) แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร 4) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 5) แนวคิดการออกแบบโมเดลธุรกิจเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป

2. วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis) และ ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Identify Stakeholder) นำผลที่ได้จากการศึกษาในข้อ 1 มาวิเคราะห์ ทำให้ทราบถึงประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยจะวางแผนรวบรวมข้อมูล และกำหนดวิธีรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมต่อไป จากการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในงานวิจัยนี้คือ ผู้ประกอบการ

สินค้าเกษตรแปรรูป จำนวน 80 คน เป็นอาสาสมัครที่มีความสนใจอยากที่สร้างอาชีพ สร้างความยั่งยืนด้านสินค้าเกษตรแปรรูป ควรนำเข้ามาพิจารณาวัตถุประสงค์ทางสังคมเพราะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากโครงการวิจัยฯ และสามารถบอกแหล่งที่มา (Attribution) ได้ ประกอบด้วย 1) ผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปด้านอาหาร ได้แก่ ใส้กรอกสมุนไพรอีสาน ต.คำขวาง จำนวน 18 คน ข้าวแต่น้ำแดงโม ต.เมืองศรีโค จำนวน 22 คน และกล้วยอบเนย ต.โพธิ์ใหญ่ จำนวน 23 คน 2) ผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปด้านทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่ ดินเศรษฐกิจ ต.คูเมือง จำนวน 17 คน

หลังจากที่กำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเรียบร้อยแล้ว จะระบุกิจกรรม ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ เพื่อเข้าใจสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้เสีย ตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงโดยสรุปความเชื่อมโยงจากกิจกรรม นำเขาไปสู่ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ ได้เป็นทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change) ที่ว่า “ถ้าให้ความรู้ และส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปให้กับเกษตรกรแล้ว จะเป็นการยกระดับศักยภาพของเกษตรกรในชุมชนพื้นที่รอบเขตบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ส่งเสริมการอนุรักษ์วิถีชุมชนสินค้าเกษตรแปรรูป และกระตุ้นให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรต่อไป” มีกิจกรรม 1) การอนุรักษ์: การกำหนดสินค้าเกษตรแปรรูปในชุมชน 2) การอบรม : การพัฒนาทักษะด้านการผลิต 3) การเพิ่มพูนความรู้: การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการ การเป็นผู้ประกอบการ การคำนวณต้นทุนการผลิต การส่งเสริมการขาย และการขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า และ 4) ปฏิบัติการการขาย สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งใจให้เกิด (Intended Change) ได้แก่ 1) คุณภาพชีวิต(ด้านรายได้) ดีขึ้น 2) เกิดความภาคภูมิใจ 3) การพัฒนาและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตร และ 4) การกระจายรายได้ในธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิด (Intended Change) ได้แก่ 1) เกิดความภาคภูมิใจ 2) ความรู้สึกที่ต้องการแบ่งปันสิ่งดีๆ ให้กับชุมชน 3) การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การผลิต และการช่วยเหลือซึ่งกัน และกันระหว่างชุมชน และ 4) กระตุ้นให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรต่อไป สามารถแสดงแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping) ของกิจกรรม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนที่ผลลัพธ์ของกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป จ.อุบลราชธานี

3. การจัดทำห่วงโซ่ผลลัพธ์ (Impact Value Chain) รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ได้จากข้อ 1 และข้อ 2 ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับการจัดสนทนากลุ่ม และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อจัดทำห่วงโซ่ผลลัพธ์ ทั้ง 4 กิจกรรมได้แก่ การอนุรักษ์ การอบรม การเพิ่มพูนความรู้ และปฏิบัติการการขาย ผลผลิตที่ได้คือ 1) เกษตรกรมีความรู้และทักษะในการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปของชุมชน 2) ได้สินค้าเกษตรแปรรูป จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ และ 3) มีผู้ประกอบการเกษตรแปรรูป จำนวน 4 กลุ่ม สำหรับผลลัพธ์ ประกอบด้วยผลลัพธ์ขั้นต้น ได้แก่ 1) คุณภาพชีวิต (ด้านรายได้) ดีขึ้น 2) เกิดความภาคภูมิใจ ที่ได้พัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตร และ 3) การพัฒนาผู้ประกอบการด้านการเกษตร การบริหารจัดการ การเป็นผู้ประกอบการ การส่งเสริมการขาย และการขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า ผลลัพธ์ขั้นกลาง ได้แก่ การกระจายรายได้ในธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป และผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย ส่งเสริมการอนุรักษ์วิถีชุมชนสินค้าเกษตรแปรรูป กระตุ้นให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรต่อไป

4. กำหนดตัวชี้วัด และการใช้ค่าแทนทางการเงิน (Financial Proxy) กับผลลัพธ์ทางสังคม กำหนดให้ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจที่ใช้ คือ รายได้สุทธิที่เพิ่มขึ้น พบว่า มีจำนวน 138,297.60 บาทต่อปี ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป ทั้ง 4 ตำบล จำนวน 80 คน สำหรับตัวชี้วัดทางสังคม พบว่า มี 1) ความภาคภูมิใจในการแปรรูปสินค้าเกษตร ตัวชี้วัดความภูมิใจต่อผลิตภัณฑ์ (ภูมิใจที่สามารถนำสินค้าเกษตรที่ประกอบอาชีพอยู่แล้วมาแปรรูปเพื่อจำหน่ายและสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับครอบครัว หรือเมื่อลูกค้าได้บริโภคอาหารเกษตรแปรรูปที่มีในชุมชน หรือได้ซื้อดินปลูกอินทรีย์ไปปลูกสะท้อนความภูมิใจ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันแก้ไขปัญหาระหว่างสมาชิกเกษตรกรภายในกลุ่ม) สามารถกำหนดตัวชี้วัดทางสังคมได้แก่ Life Cycle ของผลิตภัณฑ์ ด้วยการสัมภาษณ์ลูกค้า/นักการตลาด โดยมีค่าแทนทางการเงิน คือ (ราคาเฉลี่ย/ Life Cycle (3ปี) x ความถี่ในการใส่หรือการใช้ ครั้ง/ปี x ปริมาณที่ขายต่อปี 2) การอนุรักษ์ สามารถกำหนดตัวชี้วัดทางสังคม ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่ลูกค้าเต็มใจจ่ายเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเกษตรโดยสัมภาษณ์จากลูกค้า และ 3) ค่าใช้จ่ายที่ลูกค้าเต็มใจจ่ายเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเกษตร สามารถกำหนดตัวชี้วัดทางสังคม ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเรียนทำขนมไทย โดยมีค่าแทนทางการเงิน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยหลักสูตรเรียนขนมไทย 1,300 บาทต่อหลักสูตรต่อคน (Tinnakorn, 2022)

5. กรณีฐาน (Base Case) เพื่อปรับปรุงมูลค่าผลลัพธ์ที่เหมาะสม ดังตารางที่ 2 (ภายใต้สมมติฐานที่ว่า มี Drop Off ตลอด 3 ปี) Attribution (กำหนดให้ Discount Rate = Interest Rate = 3.50%) รายละเอียดเป็นดังนี้

ตารางที่ 2 กรณีฐาน (Base Case)

ผลิตภัณฑ์	ค่าปัจจัยสนับสนุน (Attribution)	อัตราสูญเสียเปล่า (Deadweight)	อัตราทดแทน (Displacement)	การถดถอยของผลลัพธ์ (Drop-off)
1. กล้วยฉาบอบเนย (ต.โพธิ์ใหญ่)	20%	10%	0	10%
2. ดินเศรษฐกิจ (ต.คูเมือง)	20%	0	0	10%
3. ข้าวแต่น (ต.เมืองศรีโค)	20%	0	0	10%
4. ไส้กรอกสมุนไพรอีสาน (ต.คำขวาง)	20%	0	0	10%

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยสนับสนุน ของผลิตภัณฑ์ มีค่าเท่ากับร้อยละ 20 เนื่องจากมีองค์ความรู้ ความสามารถทักษะทุนเดิมของผู้มีส่วนได้เสียที่มีอยู่แล้วในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่ให้กับสนับสนุน เช่น พัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คณะเกษตรศาสตร์ และคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาที่ให้การสนับสนุนเงินลงทุน ขณะที่ความช่วยเหลือจากแหล่งอื่นๆ เป็นเพียงการให้ความรู้ และแนวทางในการประกอบอาชีพ เช่น สอนทำไม้กวาดสานตะกร้า ร้อยพวงมาลัย เป็นต้น ส่วนอัตราสูญเสียเปล่าของผลิตภัณฑ์ มีค่าเท่ากับร้อยละ 10 สำหรับกลุ่มกล้วยฉาบอบเนย เนื่องจากปกติถ้าไม่มีโครงการนี้มาช่วยพัฒนาผู้ประกอบการ สมาชิกตั้งใจจะผลิตสินค้าเกษตรอย่างอื่นเพื่อจำหน่ายประมาณปีละ 1 ผลิตภัณฑ์ นอกนั้นก็ให้ความเห็นว่าไม่เคยคิดที่จะผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปมาจำหน่าย อัตราทดแทนทุกผลิตภัณฑ์มีค่าเท่ากับ 0 เนื่องจากการจำหน่ายสินค้าแปรรูปการเกษตร ไม่มีผลทำให้ยอดขายของผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าคล้ายกันกับผู้ประกอบการมียอดที่ลดลง อีกทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้างซึ่งอาจมีผลกระทบแต่ไม่ชัดเจนว่าไปกระทบกับใคร ขณะที่การถดถอยของผลลัพธ์ของผลิตภัณฑ์ มีค่าเท่ากับร้อยละ 10 เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตรนี้จะอยู่ได้ 1 ปี ถึงจะลดลง เนื่องจากเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปของท้องถิ่นที่สามารถทำได้ง่าย

6. สรุปลการลงทุนและผลตอบแทน (Discount Rate = Interest Rate = ร้อยละ 3.50) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การคำนวณมูลค่าผลประโยชน์ที่ได้รับ

ผลิตภัณฑ์	ผลลัพธ์สุทธิที่ประเมินค่าได้ (ต่อปี)			มูลค่าผลลัพธ์รวม	มูลค่าปัจจุบัน (Present Value)
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3		
1.กล้วยฉาบอบเนย (ต.โพธิ์ใหญ่)	40,320.00	36,288.00	37,659.20	109,267.20	102,288.49
2.ดินเศรษฐี (ต.คูเมือง)	26,880.00	24,192.00	21,772.80	72,844.80	68,192.32
3.ข้าวแต่น้ำแดงโม (ต.เมืองศรีโค)	27,897.60	25,107.84	22,597.06	75,602.50	70,773.89
4.ไส้กรอกสมุนไพรอีสาน (ต.คำขวาง)	43,200.00	38,880.00	34,992.00	117,072.00	109,594.81
รวม	138,297.60	124,467.84	112,021.06	374,786.50	350,849.50

จากตารางที่ 3 พบว่า การคำนวณมูลค่าผลประโยชน์ที่ได้รับ พบว่า ผลลัพธ์สุทธิที่ประเมินค่าได้ (ต่อปี) ปีที่ 1 มีค่าเท่ากับ 138,297.60 บาท ปีที่ 2 มีค่าเท่ากับ 124,467.84 และปีที่ 3 มีค่าเท่ากับ 112,021.06 มีมูลค่าผลลัพธ์รวมเท่ากับ 374,786.50 บาท และมีมูลค่าปัจจุบัน เท่ากับ 350,849.50 บาท ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลตอบแทนการลงทุนทางสังคม โดยกำหนดให้ Discount Rate = Interest Rate = 3.50% (Bank of Thailand, 2023) เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทยอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับ 3.50% ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับการคำนวณ SROI เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจในประเทศ

มูลค่าผลประโยชน์ที่ได้รับ	350,849.50
มูลค่าการลงทุนที่ใช้ไป	268,800.00
อัตราส่วน SROI	1.31
NPV	82,049.50
ROI	39.43%
IRR	19.00%
MIRR	9.00%

จากตารางที่ 4 พบว่า มีมูลค่าผลประโยชน์ที่ได้รับเท่ากับ 350,849.50 บาท มูลค่าการลงทุนที่ใช้ไป เท่ากับ 268,800.00 บาท มีอัตราส่วน SROI เท่ากับ 1.31 หมายความว่า ทุก 1 บาท ที่ลงทุนในโครงการสามารถสร้างประโยชน์ทางสังคมด้วยมูลค่า 1.31 บาท สรุปได้ว่าโครงการฯ สร้างคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมีคุณค่าต่อการลงทุนในงบประมาณที่ดำเนินการ มีค่า NPV เท่ากับ 82,049.50 บาท ROI เท่ากับร้อยละ 39.43 IRR เท่ากับร้อยละ 19 และ MIRR เท่ากับร้อยละ 9

ทั้งนี้ ในการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ส่วนใหญ่การได้มาของค่าต่างๆ ในการคำนวณเป็นค่าที่มีความคลาดเคลื่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอนำเสนอการวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) โดยตัวเลขที่ได้จะช่วยในการตัดสินใจลงทุน การวิเคราะห์ความอ่อนไหว การวางแผนการเงิน และการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยแสดงให้เห็นผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอัตราคิดลดต่อผลลัพธ์ของโครงการ ซึ่งช่วยให้ผู้ลงทุนสามารถประเมินความเสี่ยงและโอกาสในการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis)

	Discount Rate				
	6.50%	5.00%	3.50%	3.00%	2.50%
NPV	63,531.66	72,576.00	82,049.50	85,307.53	88,617.46
SROI	1.24	1.27	1.31	1.32	1.33
MIRR	11.12%	10.14%	9.16%	8.84%	8.51%

จากตารางที่ 5 พบว่า ถ้ากำหนดให้อัตราคิดลด เป็นร้อยละ 3.50 จะมีค่า NPV เท่ากับ 82,049.50 บาท ค่า SROI เท่ากับ 1.31 และค่า MIRR เท่ากับร้อยละ 9.16 หากอัตราคิดลดเป็น ร้อยละ 5.00 ค่า NPV เท่ากับ 72,576.00 บาท ค่า SROI เท่ากับ 1.27 และค่า MIRR เท่ากับร้อยละ 10.14 แต่หากเพิ่มอัตราคิดลดเป็นร้อยละ 6.50 ค่า NPV เท่ากับ 63,531.66 บาท ค่า SROI เท่ากับ 1.24 และค่า MIRR เท่ากับร้อยละ 11.12 หรือหากลดอัตราคิดลด จากร้อยละ 3.50 เป็นร้อยละ 3.00 ค่า NPV เท่ากับ 85,307.53 บาท ค่า SROI เท่ากับ 1.32 และค่า MIRR เท่ากับร้อยละ 8.84 แต่หากลดอัตราคิดลด เป็นร้อยละ 2.50 ค่า NPV เท่ากับ 88,617.46 บาท ค่า SROI เท่ากับ 1.33 และค่า MIRR เท่ากับร้อยละ 8.51

ผลการวิจัยแสดงให้เห็น ว่าการการลงทุนของเงินทุก 1 บาท ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย สามารถสร้างผลตอบแทนให้กับเกษตรกรทั้งคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจเท่ากับ 1.31 บาท ถือว่างานวิจัยนี้ใช้งบประมาณได้อย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยเกิดผลลัพธ์ขึ้นต้นด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีคุณภาพชีวิตด้านรายได้เพิ่มขึ้น ด้านสังคม เกิดความภูมิใจในตนเองที่ใช้ทุนความรู้เดิมและทรัพยากรในชุมชน นำไปต่อยอดเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่สามารถสร้างงาน สร้างรายได้เพิ่มขึ้น เป็นอาชีพที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันแก้ไขปัญหาระหว่างสมาชิกเกษตรกรภายในกลุ่ม เกิดผลลัพธ์ขึ้นกลาง ได้แก่ การกระจายรายได้ในธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป และผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย ได้แก่ ส่งเสริมการอนุรักษ์วิถีชุมชนสินค้าเกษตรแปรรูป เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เกิดรายได้ให้กับชุมชนและผู้ประกอบการเกษตรแปรรูประดับท้องถิ่น เกิดความภูมิใจในตนเองที่ใช้ทุนความรู้เดิมและทรัพยากรในชุมชน นำไปต่อยอดเป็นสินค้าเกษตรแปรรูป กระตุ้นให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรต่อไป ภายใต้ความท้าทายจากหลากหลายปัญหาทั้งด้านแรงงาน การมีอยู่จำกัดและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อีกทั้ง การลงทุนวิจัยด้านการเกษตรของรัฐจะช่วยให้ความยากจนในประเทศไทยลดลง (Suphanchat, 2019) ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และเพิ่มผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร ซึ่งจะช่วยให้ภาคเกษตรเติบโตต่อไปได้ในสังคมสูงวัย (Wirotstattabut et al., 2019) สอดคล้องกับผลการศึกษานักเรียนของ Naksenee et al. (2022) ที่ศึกษาผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ยั่งยืนเป็นสุข วิถีไทยรามัญ พบว่า SROI มีค่าเท่ากับ 6.73 ซึ่งเห็นว่าการริเริ่มดำเนินธุรกิจของศูนย์การเรียนรู้ยั่งยืนเป็นสุขวิถีไทยรามัญ มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งด้านเศรษฐกิจทำให้มีคุณภาพชีวิตด้านรายได้เพิ่มขึ้น ด้านสังคมเกิดการกระจายรายได้ให้ชุมชน สามารถช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับชุมชนได้ สอดคล้องกับงานของ Phongsapiboon & Phujinda (2019) ที่พบว่าผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของการทำเกษตรอินทรีย์ในโครงการสามพรานโมเดล ภาพรวมคิดเป็น 1.45 ในด้านเศรษฐกิจทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ในด้านสังคมทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันแก้ไขปัญหาระหว่างสมาชิกเกษตรกรภายในกลุ่ม และสนับสนุนองค์ความรู้ โดยการจัดอบรมและศึกษาดูงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Martins et al., (2020) ที่พบว่า SROI เป็นกระบวนการทำความเข้าใจ การวัดผล และรายงานคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ช่วยให้สามารถคำนวณและวัดผลตอบแทนทางการเงินผ่านการรับรู้ และประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ ซึ่งผลการวิจัยได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อประเมินผลตอบแทน ทางสังคมจากการลงทุน โครงการพัฒนาอาชีพด้านสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี กิจกรรมการยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปในพื้นที่รอบเขตบริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยใช้งบประมาณได้อย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์ต่อสังคม และด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีคุณภาพชีวิตด้านรายได้ดีขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนสำหรับโครงการทุนพัฒนาอาชีพด้านสินค้าเกษตรแปรรูป จ.อุบลราชธานี กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป มีผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปทั้งสิ้น 80 คน ในพื้นที่ 4 ตำบล ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป ด้านอาหาร คือ ไส้กรอกสมุนไพรอีสาน จาก ต.คำขวาง จำนวน 18 คน ข้าวแต่น้ำแดงจาก ต.เมืองศรีโค จำนวน 22 คน และกล้วยอบเนยจาก ต.โพธิ์ใหญ่ จำนวน 23 คน 2) ผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป ด้านทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่ ดินเศรษฐกิจ จาก ต.คูเมือง จำนวน 17 คน ระยะเวลาการลงทุนปีแรกตั้งแต่วันที่ 1 ส.ค. 2566 ถึงวันที่ 1 ส.ค. 2567 ได้ผลผลิต คือ เกษตรมีความรู้และทักษะในการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูป ได้สินค้าเกษตรแปรรูปจำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ มีผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปจำนวน 4 กลุ่ม เป็นชุมชนบริเวณพื้นที่รอบเขตมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผลลัพธ์ขั้นต้น ทำให้มีคุณภาพชีวิต (ด้านรายได้) เพิ่มขึ้น เกิดความภูมิใจในตนเองที่ใช้ทุนความรู้เดิมและทรัพยากรในชุมชน นำไปต่อยอดเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่สามารถสร้างงาน สร้างรายได้เพิ่มขึ้น เป็นอาชีพที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันแก้ไขปัญหาระหว่างสมาชิกเกษตรกรภายในกลุ่ม ผลลัพธ์ขั้นกลาง ผู้ประกอบการนำความรู้ไปพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เกิดการกระจายรายได้ในธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป และผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายเกิดการถ่ายทอดอาชีพ กระตุ้นให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรต่อไป SROI มีค่าเท่ากับ 1.31 ทั้งนี้ทุก 1 บาท ที่ลงทุนในโครงการฯ สามารถสร้างประโยชน์ทางสังคมด้วยมูลค่า 1.31 บาท แสดงให้เห็นว่าการลงทุนของเงินทุก 1 บาท ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย สามารถสร้างผลตอบแทนให้กับผู้ประกอบการทั้งคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทำให้มีคุณภาพชีวิตด้านรายได้ดีขึ้น ด้านสังคม เกิดความภูมิใจในตนเองและการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปเพื่อออกจำหน่าย ดังนั้น จึงควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมการพัฒนาผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดอุบลราชธานี ระยะเวลาอย่างต่อเนื่องและขยายผลไปยังพื้นที่อื่นให้กว้างขวางมากขึ้น ทั้งนี้ตัวเลขที่คำนวณได้ เป็นตัวเลขที่คำนวณเฉพาะผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจที่วัดจากรายได้สุทธิที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น ไม่รวมถึงผลลัพธ์ด้านสังคม ได้แก่ ความภาคภูมิใจในการประกอบธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป เพื่อค่าที่คำนวณ SROI จะไม่อ้างอิงจริง ดังนั้น หากนำมารวมในการประเมิน SROI ในครั้งนี้จะทำให้มีตัวเลขที่มากกว่า 1.31 บาท

การวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยวิถีถิ่นชุมชน การพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน และการเปิดโลกทัศน์เพื่อการต่อยอดอาชีพ เน้นการพัฒนาทักษะอาชีพและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรแปรรูป เพื่อเพิ่มศักยภาพให้ภาคเกษตรเติบโตอย่างยั่งยืนโดยใช้องค์ความรู้จากผลงานวิจัยเป็นตัวขับเคลื่อน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เกิดรายได้ให้กับชุมชนและผู้ประกอบการเกษตรแปรรูประดับท้องถิ่น เกิดความภูมิใจในตนเองที่ใช้ทุนความรู้เดิมและทรัพยากรในชุมชน นำไปต่อยอดเป็นสินค้าเกษตรแปรรูป กระตุ้นให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เกษตรกรที่ได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการสินค้าแปรรูป จำนวน 4 กลุ่ม และมีสินค้าเกษตรแปรรูปเพื่อจำหน่าย จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์
2. สินค้าเกษตรแปรรูปเป็นที่รู้จักแก่สาธารณะ รวมถึงการสร้างการรับรู้แก่คนในสังคมเกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อยกระดับสินค้าเกษตรในมิติมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น และส่งเสริมการอนุรักษ์วิถีชุมชนสินค้าเกษตรแปรรูป ในวงกว้างโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปอื่นที่สนใจ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมในงานวิจัยนี้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพ ในพื้นที่ให้กระจายไปยังพื้นที่รอบๆ เพื่อป้องกันการกระจุกตัวและสร้างศักยภาพให้ชุมชนมีความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการสินค้าเกษตรแปรรูปในพื้นที่ได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรเพิ่มการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ด้านผลลัพธ์ทางสังคมและผลลัพธ์ทางสิ่งแวดล้อม ในการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนร่วมด้วย เพื่อการประเมินผล SROI จะได้ครอบคลุมทุกมิติ

ข้อจำกัดการวิจัย

ข้อจำกัดการวิจัย การใช้เครื่องมือ SROI ในการประเมินโครงการเดียวกัน มีความเป็นไปได้ที่จะให้ผลตอบแทนทางสังคมที่ต่างกัน เนื่องจาก 1) การใช้ดุลพินิจของผู้ที่ทำการประเมินต่อการเลือกตัวแทนค่าทางการเงิน การให้น้ำหนักของค่าตัวแปรเพื่อปรับสัดส่วนบนค่าผลลัพธ์ก่อนที่จะนำไปคำนวณผลตอบแทนทางสังคมในขั้นตอนสุดท้าย 2) การเลือกหน่วยงานผู้ประเมินจากภายนอกเพื่อความโปร่งใส และ 3) การนำผลการประเมินเผยแพร่ต่อสาธารณะ ต้องระวังการอวดอ้างเกินจริง (Over-Claim) ที่มักเกิดจากการเลือกหรือคำนวณค่าตัวแทนทางการเงินที่มีความเอนเอียงในทางที่ให้คุณแก่โครงการมากเกินไป

References

- Aiphong, T. (2022). *Community participation in sustainable community forest management in Mae Tha Subdistrict, Mae On District, Chiang Mai Province*. Retrieved Dec 2023, from <http://cmuir.cmu.ac.th/handle/6653943832/73437?mode=full>
- Aphibunyopas, J. & Klamsaengsai, S. (2020). Promotion and development of village businesses: A case study of a community enterprise in the Nong Bua Daeng natural dye weaving group. Nong Bua Daeng District Chaiyaphum Province. *Thai International Tourism Journal*, 16(2), 1-21.
- Bank of Thailand. (2023). Monetary Policy Report. Retrieved Jul 2024, from <https://www.bot.or.th>
- Creighton, J. L. (2005). *The Public Participation Handbook: Making Better Decisions Through Citizen Involvement*. San Francisco : Jossey Bass.
- Davies, L., Taylor, P., Ramchandani, G. & Christy, E. (2019). Social Return on Investment (SROI) in sport: A model for measuring the value of participation in England. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 11(4),585-605. <https://doi.org/10.1080/19406940.2019.1596967>
- Department of Agricultural Extension (2023). Promoting bio-based agricultural enterprises and local wisdom. *Promotion journal Agriculture*, 56(31),8-9.
- Hongpakdee, N. & Hongpakdee, S. (2023). Assessing the social return on investment for Cultural Entrepreneurship Development Project The wisdom of candle making In the old city area Ubon Ratchathani Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 13(3),149-167.
- Kongmanee, C., Satsue, P. & Pittayapinan, P. (2018). Social returns from investments of Scientific research project in the rubber industry development project series. *Management journal Modernism*, 16(2),44-56.
- Martins, T., Braga, A., Braga, V. & Ferreira, M. R. (2020). The social innovation Momentum: A qualitative analysis of governance and funding processes. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 17(1),97-120. <https://doi.org/10.1007/s12208-019-00238-y>
- Naksenee, T. Rujira, S. & Phitak, A. (2022). Social returns from business operations. Community enterprise to promote sports tourism in organizing the Chom Bueng Marathon, case study, center Learning is cool and happy. Thairaman way. *Lawasri Journal, Thepsatri Rajabhat University*, 6(1),88-105
- National Innovation Agency. (2020). *Sroi Calculator*. Retrieved April, 2024 from <https://sroi-calculator.nia.or.th>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *Gross Domestic Product Chain Volume Measures 1/2566*. Retrieved June 2023, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13214&filename=QGDP_report
- Osterwalder, A. & Pigneur, Y. (2010). *Business Model Generation, a guide to creating business models*. United States : Jossey-Bass.
- Phongpaiboon, N. & Phujinda, W. (2019). Social returns from investing in organic farming in the Sampran Model Project. *Silpakorn University Journal*, 39 (4),137-154.

- Pongwiritthon, K., Panthuree, W., Honglertsakul, C. & Assakan, P. (2024). Assessing the social return on investment for hemp-based innovation projects on a bio-based basis Culture of the Hmong ethnic group, Phop Phra District, Tak Province. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*. 16(4),In press.
- Raisni, SK. (2020). Planning Business Model Canvas with Swot Method at XYZ Institute. *Dinasti International Journal of Digital Business Management*. 1(5),781-793. <https://doi.org/10.31933/dijdbm.v1i5.483>
- Rogers, P. (2014). *Theory of Change: Methodological Briefs - Impact Evaluation No. 2*. Italy : Florence.
- Rungthiwakornkit, P. (2022). Promotion of agricultural fruit processing. *Academic and research journals Northeastern University*, 12(2),73-82.
- Setthasakko, W. (2020). Social returns from investment: A case study of an environmentally friendly hotel in Thailand. *Journal of the Accounting Profession*, 16(50),5-22.
- Social Value Thailand. (2020). *SROI 101 Introduction to Social Return on Investment*. Retrieved May 2024, from <https://online.fliphtml5.com/wuiji/eycx/#p=4>
- Srakawee, K. (2021). Theory of Change and Behavioral Indicators in Social Impact Assessment. *Warasan Phuettikammasat*, 27(2),1-19.
- Suphanchat, W. (2019). Returns from public and private investments in agricultural research and development in Thailand. *Kaen Kaset*, 47(5),1077-1088.
- Kaewpuang, T., Yongphet, P., Pimpo, P., Chainam, J., Seankuankeaw, C., Ananphutthimet, V. & Vongpramate, D. (2023). The Assessment of Outcomes and Social Returns from Investment for Community Academic Service: A Case Study of Building Knowledge and Upgrading Occupational Skills in Renewable Energy Technology, Baan Mun Kong Rural Network Wang Nam Yen District Sa Kaeo Province. *Journal of Social Service, Rajamangala University of Technology Lanna*, 7(1),33-45
- Thonglim, P. (2022). *Guidelines for upgrading business for exporting processed agricultural products of enterprises. Khlong Nam Khem Community Chanthaburi Province*. Retrieved April 2024, from <https://buuir.buu.ac.th/xmlui>
- Tinnakorn, P. (2022). *Basic Thai dessert course*. Retrieved April 2024, from <https://www.mlpuang.com/?p=92>
- Wirotsattabut, C., Suphanchat, W. & Praneetwatakul, S. (2019). Impact of society Aging affects labor productivity in Thai agriculture. *Kaen Agriculture*, 47(3),419-432.